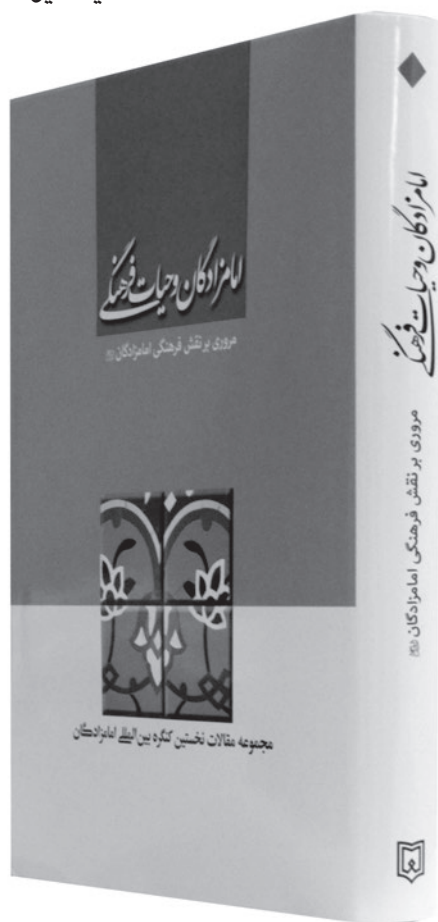

معرفی مجموعه مقالات امامزادگان و حیات فرهنگی

سید امیر حسین کامرانی راد

یکی از موارد گران قدر اهل بیت علیهم السلام امامزادگان هستند که در سراسر جهان پراکنده می‌باشند و مسلمانان همواره به آنان احترام گذاشته‌اند. وجود این امامزادگان حلقه پر رنگ معنویت اسلامی است. رشته ناگسستی که روح حیات طیبه را به جامعه تزریق می‌کند. دوستی اهل بیت علیهم السلام که همان دوستی خداست در ارتباط و نیایش با این بزرگواران رقم می‌خورد و نوعی دلگرمی و آرامشی توصیف‌ناپذیر همراه با مودت و رحمت را به ارمان آورده است. در شماره‌های قبلی این فصلنامه، سه جلد از مجموعه چهار جلدی مقالات منتخب اولین کنگره بین‌المللی امامزادگان که در تاریخ ۱۹ و ۲۰ شهریور ۱۳۹۲ در شهر اصفهان برگزار گردید، معرفی شد. با توجه به تأکیدات مقام معظم رهبری مبنی بر قطب فرهنگی شدن امامزادگان و بقاع متبرکه، یکی از محورهای اصلی این کنگره، تبیین این مطالبه رهبر معظم انقلاب و ارائه راه‌کارهای مناسب جهت تحقق

این رسالت سازمان اوقاف و امور خیریه بود و بر این اساس مقالات منتخب در این باره با عنوان «امامزادگان و حیات فرهنگی» چاپ و به جامعه علمی کشور تقدیم شد که در این نوشتار به معرفی مقالات آن می‌پردازیم.

۱. نقش و جایگاه امامزادگان علیهم السلام در غنی‌سازی فرهنگ تشیع

نویسندگان: دکتر مهدی ابوالحسنی

ترقی ۱ و مریم توسلی کوپایی ۲
فرهنگ و دستاوردهای معنوی نامحسوس و غیرمادی انسان را می‌توان در دو بعد، اصولی و غیر رسمی و توده‌ای تعریف و تحلیل کرد. در حالی که نظام سیاسی نقش مهمی در فرهنگ‌سازی یک دوران دارد، عامه مردم نیز با ایده، سلیقه و سازوکارهای خود، بخش قابل توجهی از این فرهنگ را شکل می‌دهند. بخشی که باید از آن با عنوان فرهنگ عامه نام برد. این وجه در بخش‌های مختلف فرهنگ جامعه به ویژه دیانت و مذهب، قابل مشاهده و مطالعه است. در کنار نقش و جایگاه

کلیدی و حیاتی امامان معصوم و خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام در شکل‌گیری فرهنگ تشیع، عموم شیعیان با ابراز ارادت خالصانه به میراث ماندگار ایشان، یعنی مقابر و مشاهد متبرکه امامزادگان، نقشی پنهان و آشکار در تقویت و غنی‌سازی این فرهنگ ایفا می‌نمایند. نکته‌ای اساسی که در تحقیقات دینی، تاریخی و جامعه‌شناسی باید مورد توجه محققین قرار گیرد.

نویسندگان در این مقاله، با ارائه معنا و مفهومی علمی از فرهنگ عامه مذهبی، به ترسیم چهارچوب قابل قبولی از این فرهنگ، تشریح سطوح مختلف آن و نقش و جایگاه امامزادگان در شکل‌گیری، تقویت و غنی‌سازی فرهنگ تشیع می‌پردازند. این تحقیق با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و روش تحقیق میدانی صورت گرفته است.

۲. جایگاه زیارت در سلامت معنوی

نویسنده: طلعت حسنی بافرانی^۳

نوشتار حاضر با هدف تبیین

جایگاه زیارت در سلامت معنوی با روش توصیفی-تحلیلی به نگارش درآمده است. زیارت اولیای الهی یکی از راه‌کارهای عبادی-سیاسی در فرهنگ تشیع برای پاسخگویی به نیازهای روحانی است که با تقویت بنیان‌های معرفتی، ره‌آورد ارزشمندی چون سلامت معنوی را به همراه دارد. اهداف زیارت را می‌توان در سه هدف عمده تقرب به خدا، الگوگیری از اندیشه‌ها و رفتار عملی زیارت شونده و زنده نگه‌داشتن اندیشه فرهنگ‌سازان و مصلحان جامعه بشری خلاصه کرد. انجام زیارت مبتنی بر معرفت نسبت به منزلت پیشوایان دینی و با توجه به اهداف فوق، آثار ارزشمندی را در حوزه سلامت معنوی به ارمغان خواهد آورد. ابراز و دریافت همدلانه عشق و محبت، احساس امنیت و آرامش خاطر، تقویت امیدواری و نشاط معنوی، تقویت احساس قدردانی و سپاسگزاری و رهایی از تلاطم و تزلزل روحی از طریق اعلام ولایت‌پذیری معصومین علیهم‌السلام از جمله این آثار است

که نویسنده در این مقاله به آن‌ها پرداخته است.

۳. نقش امامزاده سید محمد علیه السلام در مهندسی فرهنگی شهرستان خمینی شهر

نویسنده: سمیه بختیاری ۴

امامزاده، مکانی با پایگاه معنوی-سنتی از جنبه‌های تاریخی، فرهنگی، هنری و اجتماعی از دیرباز مورد توجه محققین بوده است. در حقیقت امامزاده‌ها، بعد از مساجد پایگاه معنوی شیعیان هستند و از عناصر جدایی ناپذیر کالبد فیزیکی اغلب شهرها و روستاهای ایران است. از سده سوم هجری با مهاجرت امامزادگان و سادات به ایران و شهادت یا مرگ آنان آرامگاه‌ها و بقاع متبرکه شکل گرفتند. با رسمی شدن تشیع در سده دهم هجری این آرامگاه‌ها به امامزاده اشتهار یافتند.

امامزاده سید محمد علیه السلام واقع در شهرستان خمینی شهر، مکانی برای اشاعه فرهنگ غنی اسلامی و تعلیم و تربیت و ابراز مودت و دوستی با

خاندان اهل بیت علیهم السلام شناخته می‌شود و در سه مرحله جذب، تثبیت و رشد در مهندسی فرهنگی شهرستان نقش مؤثری ایفا می‌کند. لذا، این پژوهش با چنین رویکردی به روش توصیفی-تحلیلی و بر پایه تحقیقات میدانی و منابع کتابخانه‌ای به بررسی موضوع می‌پردازد.

۴. جایگاه امامزادگان علیهم السلام در مهندسی فرهنگی کشور

نویسندگان: دکتر حمید برقی ۵ و مراد

کیانی پور ۶

در فرایند تکامل انقلاب اسلامی برای داشتن کشوری قدرتمند و دولتی مقتدر و جامعه‌ای ایمن و تمدنی بزرگ، تحقق کشوری اسلامی از اهم ضروریات به شمار می‌رود. امامزادگان حلقه اتصال و تعادل‌بخش در تحقق نظام اسلامی هستند.

تجمیع جویبارهای متعدد هویت انقلاب اسلامی که به برکه هویتی نظام جمهوری اسلامی سرازیر شده، با دانش و معرفتی است که از امامزادگان علیهم السلام در

مسیر تاریخی خود جریان داشته است. هدف از این پژوهش بررسی جایگاه امامزادگان در مهندسی فرهنگی است. با توجه با رویکرد مهندسی فرهنگی، تعیین استراتژی و مشخص کردن شیوه‌ها و راه‌های عبور از وضع موجود به وضعیت مطلوب و تعیین راه‌کارهای مقابله با آسیب‌پذیرهای مهندسی فرهنگی اجتماعی کشور، ضروری است که این امر از طریق تمسک و پیروی از قرآن و اهل بیت و امامزادگان امکان‌پذیر است.

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی، از طریق جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای می‌باشد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که شناخت امامزادگان و بهره‌گیری از آن‌ها می‌تواند در دستیابی به هویت اسلامی انقلابی، کلان‌ترین هدف فرهنگی مصرح در سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ راهبردی روشن ارائه نماید و در صورت تحقق چنین چشم‌اندازی جامعه‌ای خواهیم داشت که از هویت اسلامی انقلابی برخوردار است. به عبارت دیگر

فرهنگ امامزادگان متجلی از قرآن و سیره عملی و نظری نبوی و علوی است که بر همه شئون جامعه حاکم خواهد بود.

۵. نقش امامزاده سیده صالحه خاتون علیها السلام در فرهنگ عامه بخش میمه

نویسندگان: علی حدادی^۷ و رضا بیطرفان^۸

سیده جهانرخ ملقب به سیده صالحه خاتون (به گویش محلی: سیده حاجی، سید یا سلسله خاتون) دختر امام موسی بن جعفر علیه السلام و خواهر ناتنی امام رضا علیه السلام و حضرت معصومه علیها السلام است که از مادر به یکی از نوادگان امام حسن علیه السلام منسوب است. این امامزاده عظیم‌الشأن در ۲۳ رجب سال ۲۰۷ هـ.ق در روستای ازان فوت نمود و در مسجدی که اکنون امامزاده و مرقد این بزرگوار است، به خاک سپرده شد. پرسش‌های اصلی این مقاله درباره آداب و باورهای گوناگونی است که در مورد این امامزاده وجود دارد و

موضوعاتی نظیر نذورات، کرامات و معجزات، مراسم و مناسبت‌های مذهبی چون عید قربان، عید غدیر و نیمه شعبان، عزاداری‌ها خصوصاً عزاداری‌های محرم و صفر و سایر مراسم اجتماعی مانند عید نوروز، عقد و عروسی و جشن‌ها، مراسم تدفین و دیگر موارد. به نظر می‌رسد با توجه به شرایط اقلیمی و معیشت روستایی غالب در منطقه، باورهای عمیق و ریشه‌داری در مورد این مکان مقدس شکل گرفته و این مکان تأثیراتی بر شیوه زندگی اهالی منطقه گذاشته است.

در این پژوهش تلاش بر آن است تا با استفاده از روش‌های تاریخ شفاهی و بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای، به صورت تحقیق میدانی و مصاحبه فعال با جامعه آماری محدودی از افراد کهن سال بومی روستاهای بخش میمه، نقش این امامزاده در افکار و فرهنگ عامه به صورت توصیفی و تحلیلی مشخص شود.

۶. جایگاه امامزادگان زن در فرهنگ شیعی ایران

نویسندگان: علی اکبر جعفری^۹ و

آرمان فروهی^{۱۰}

امامزادگان در فرهنگ شیعی ایران بدون در نظر گرفتن جنسیت آنان، به فرزندان یا نوادگان ائمه اطهار علیهم‌السلام گفته می‌شود که به دلیل فشار و ظلم و ستم حاکمان، مجبور به مهاجرت شده و در این مسیر به شهادت رسیده یا به مرگ طبیعی از دنیا رفته‌اند. در این مهاجرت‌ها، امامزادگان به صورت فردی یا خانوادگی راهی می‌شدند، اما همراهی اهل خانواده به‌ویژه زنان - مادران، خواهران، همسران و فرزندان - همپای این امامزادگان کاملاً مشهود است به همین دلیل تعداد قابل توجهی از امامزادگان ایران، زنان متناسب به اهل بیت علیهم‌السلام هستند. این مسأله موجب شده تا در فرهنگ شیعی ایران و بدون در نظر گرفتن جنسیت امامزادگان، شاهد توجه ویژه‌ای به امامزادگان زن نیز باشیم. این امامزادگان با کنیه‌هایی چون بنت و امّ و القابی

همچون خاتون، بی‌بی، شاهزاده، سیده، سَئی و غیره در گوشه و کنار ایران پراکنده هستند و به همین دلیل از عوامل مؤثر در گسترش فرهنگ شیعی نیز محسوب می‌شوند. این پژوهش بر پایه منابع کتابخانه‌ای، با هدف بررسی توصیفی و تحلیلی نسبت به جایگاه امامزادگان زن در فرهنگ شیعی ایران، قصد آن دارد تا ضمن بازشناسی آماری و اطلاعاتی این امامزادگان به این پرسش پاسخ دهد که: امامزادگان زن در فرهنگ شیعی ایران چه جایگاهی دارند؟

۰۷. بررسی و تبیین بقاع متبرکه استان ایلام و نقش فرهنگی - اجتماعی آن‌ها

نویسنده: قهرمان جلیلیان ۱۱

سرزمین کوهستانی استان ایلام از قرون اولیه اسلامی پذیرای امامزادگانی بود که از ظلم و جور دستگاه خلافت به دامن آن پناه برده و یا برای اشاعه دین به این دیار آمده بودند. بر این اساس تعداد شصت و هفت بقعه

و مکان مذهبی در این استان وجود دارد که تعداد یازده مورد از آن‌ها در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است. بررسی‌های انجام شده بر اساس مستندات تاریخی نشان می‌دهد که تاکنون فقط شجره نامه دوازده بقعه مذهبی این استان به اثبات رسیده و دارای سند معتبر می‌باشد و پنجاه و پنج بقعه مذهبی استان فاقد شجره نامه معتبر می‌باشند. با توجه به این که در سراسر این استان کوچک (از نظر وسعت) بقعه مذهبی وجود دارد، لذا این بقاع متبرکه تأثیر فرهنگی و اجتماعی فراوانی در بین مردم ایجاد نموده است و مردم شیعه مذهب استان نیز در عمل این موضوع را پذیرفته‌اند، چون در هنگام مشکلات و گرفتاری‌ها به مکان‌های مذهبی پناه برده و حتی کراماتی نیز از آن‌ها نقل کرده‌اند و قبور شهدا و مومنین را در جوار این اماکن مذهبی قرار داده‌اند. از نظر معماری نیز می‌توان گفت که این بقاع متبرکه در دوره‌های مختلف و به سبک‌های متفاوت از یکدیگر ساخته

شده و تقریباً آثار قدیمی این اماکن از بین رفته و بسیاری از این بقاع بازسازی شده‌اند و هیأت‌های اماناء در بیشتر بقاع متبرکه استان فعالیت می‌نمایند.

بنابراین هدف نویسنده از این پژوهش، بررسی و تبیین بقاع متبرکه استان ایلام و نقش فرهنگی-اجتماعی آن‌ها می‌باشد که با روش توصیفی-تحلیلی و بر اساس منابع کتابخانه‌ای نگاشته شده است.

۸. بررسی نقش امامزاده احمد بن موسی (شاهچراغ) در پیشرفت فرهنگی شیراز

نویسندگان: مجتبی حاتمی^{۱۲} و احمد

مقیم^{۱۳}

مسائل مختلفی در حفظ هویت و ایجاد همبستگی فرهنگی-اجتماعی جامعه موثر است. از این میان می‌توان به نقش عمده بناهای مذهبی به عنوان یکی از مکان‌های هویت بخش و ارتقاء دهنده فرهنگ اسلامی اشاره نمود. بناهای امامزاده‌ای به عنوان

یک عامل شاخص هویت شهری شناخته می‌شود که می‌توان نقش تأثیرگذارشان را در تثبیت هویت و فرهنگ اسلامی بیان نمود. یکی از افتخارات کشور ایران حضور پرشمار امامزادگان، فرزندان و ذریه اهل بیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در آن است که ملجا و مرجع امن و مطمئنی برای مردم مومن است. بی‌شک حضور امامزادگان بزرگ و واجب التکریم در کشورمان، بر عظمت و معنویت آن افزوده و سالیانه، میلیون‌ها نفر از هموطنانمان را از اقصی نقاط کشور و کشورهای همجوار به زیارت بارگاه این بزرگواران، روانه داشته است. بناهای امامزاده‌ای از دیرباز سبب جذب جمعیت، تلاقی افکار و توسعه فرهنگی بوده است. شیراز به عنوان سومین حرم اهل بیت علیهم‌السلام، شهری است که امامزادگان و حکیمان بزرگی در آن می‌زیسته‌اند. یکی از این بزرگان، امامزاده احمد بن موسی علیه‌السلام می‌باشد که مرقد مطهر او به عنوان یک عنصر مهم

مذهبی و هویت بخش فرهنگی - اسلامی در این شهر مطرح می‌باشد. فرضیه این پژوهش بر این اساس، استوار است که: امامزاده احمد بن موسی (شاهچراغ)، تأثیر بسیار زیادی بر پیشرفت فرهنگی شیراز دارد. رویکرد حاکم بر این نوشتار، توصیفی - تحلیلی است. در این مقاله، با هدف بررسی نقش امامزاده احمد بن موسی (شاهچراغ)، بر پیشرفت فرهنگی شیراز، از زائران این امامزاده عظیم‌الشأن در تیرماه سال ۱۳۹۲، سوال به عمل آمده است. جامعه آماری و تعداد دویست نفر زائران، حجم نمونه این پژوهش بوده‌اند و نویسندگان پس از ورود اطلاعات به SPSS به تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده پرداخته‌اند و درتسیم نمودارها از نرم افزار Excel استفاده نموده‌اند. نتایج این پژوهش به مواردی اشاره دارد که در متن مقاله، مشروحاً به آن‌ها پرداخته شده‌است.

۹. روش شناسی سیره اهل بیت علیهم‌السلام در راستای تبدیل امامزادگان به قطب فرهنگی

نویسندگان: دکتر علی اوسط خانجانی^{۱۴} و محمد جعفری پور^{۱۵}
بی‌تردید یکی از بهترین فرصت‌ها در راستای تعالی و ارتقای فرهنگ تشیع، وجود بارگاه ملکوتی امامزادگان در جای جای ایران اسلامی است. از این رو مقام معظم رهبری طرح تبدیل امامزادگان به قطب فرهنگی را جهت مهندسی فرهنگ جامعه ارائه فرموده‌اند. تحقق این دیدگاه مستلزم بازشناسی شخصیت امامزادگان از طریق سیره علمی و عملی معصومان علیهم‌السلام است. نویسندگان در این مقاله، مواضع قولی و عملی معصومان علیهم‌السلام را درباره امامزادگان، در مقوله‌های نام‌گذاری، تکریم و تجلیل شخصیت آنان چه در دوران حیات طیبه و چه پس از وفات یا شهادت آنان و نیز آموزه‌هایی در کیفیت زیارت مرقد آنان به عنوان فرهنگ زیارت بررسی کرده‌اند و به

این نتیجه رسیده‌اند که روش‌های معصومان علیهم‌السلام در تبدیل امامزادگان به قطب فرهنگی هدفمند و متنوع بوده است.

۱۰. نقش و جایگاه امامزادگان علیهم‌السلام در فرهنگ و معتقدات شیعی

نویسندگان: ساناز خدیری^{۱۶} و فاطمه انصاری^{۱۷}

در مناطق بختیاری‌نشین، آرامگاه‌های بسیاری منسوب به نوادگان امامان معصوم علیهم‌السلام است که نشان از گرایش‌های شیعی مردم منطقه است و بخشی از فرهنگ و معتقدات دینی آن‌ها را شکل داده است. اعتقاد به این اماکن مقدس تا به حدی است که در جنبه‌های مختلف زندگی و تعاملات اجتماعی مردم بختیاری تأثیر بسیاری داشته است. در این پژوهش ضمن معرفی چند تن از امامزادگان شاخص منطقه بختیاری، به بررسی نقش و جایگاه امامزادگان در اعتقادات فرهنگی و دینی مردم بختیاری به روش

توصیفی - تحلیلی پرداخته شده است.

۱۱. تأثیر زیارت امامزادگان علیهم‌السلام بر بهداشت روانی (مطالعه موردی: زیارت‌کنندگان امامزاده شهرضا)

نویسندگان: دکتر محمد ربیعی^{۱۸} و فیروزه عاشوری^{۱۹}

این پژوهش، به بررسی تأثیر زیارت امامزاده شهرضا بر بهداشت روانی زائرین می‌پردازد. یکصد نفر از زیارت‌کنندگان، به صورت تصادفی در دسترس انتخاب و به پرسشنامه یازده سوالی چک لیست بهداشت روانی کومار (۱۹۹۲) پاسخ داده‌اند. نتایج پژوهش بدین قرار است:

پس از زیارت: اضطراب و تنش ۷۱٪ درصد پاسخگویان کاهش می‌یابد؛ بی‌قراری ۶۴٪ پاسخگویان کاهش می‌یابد؛ احساس تنهایی ۵۶٪ درصد پاسخگویان کاهش می‌یابد؛ احساس ناامیدی ۷۶٪ پاسخگویان کاهش می‌یابد؛ احساس خشم ۶۹٪ پاسخگویان کاهش می‌یابد؛ در ارتباط با شکایات جسمانی، سردرد

۶۷٪ پاسخگویان کاهش می‌یابد و خستگی ۷۶٪ پاسخگویان کاهش می‌یابد؛ مشکلات خواب ۶۸٪ افراد و مشکلات سوءهاضمه ۵٪ افراد نیز کاهش می‌یابد.

۱۲. اهمیت زیارت ائمه هدی علیهم‌السلام و امامزادگان عظیم الشان

نویسنده: دکتر مجید زجاجی^{۲۰}

این نوشتار در رابطه با زیارت و آثار آن بوده و در آن مفهوم زیارت، توسل، شفاعت، تبرک جستن، سوگند غیر خداوند خوردن از دیدگاه قرآن، روایت، عقل سلیم و تاریخ مورد بررسی اجمالی قرار گرفته است.

در این پژوهش سعی شده مواردی که به عقل استناد داده شده و مثال‌های آن به صورت ساده و روان آورده شود و همچنین در بسیاری موارد آیات قرآن و یا ترجمه آن‌ها و در بحث‌های روایی مصادر فریقین مورد استفاده قرار گرفته است.

در این مقاله، ابتدا اشاره‌ای کوتاه به تاریخ صدر اسلام شده و سپس

هدف واحد دوران دویست و پنجاه ساله امامت در ایجاد فرهنگ منسجمی تحت عنوان زیارت و موارد دیگر بیان گردیده و در پایان نیز امر زیارت و توسل به عنوان واسطه‌ای میان بنده و خالق معرفی شده است.

۱۳. منزلت اجتماعی امامزادگان و آثار و پیامدهای فرهنگی و تمدنی آن

نویسنده: مریم سعیدیان جزی^{۲۱}

مزارهای افراد منتسب به خاندان نبوت و بقاع متبرکه، یکی از مصادیق تجلی رحمت الهی و محل برکات و نزول نعمات است. دلیل این مدعا محبوبیت عمومی سادات و امامزادگان و افزایش روز افزون منزلت اجتماعی آنان است که این مهم خود پیامدهای فرهنگی و تمدنی بسیاری داشته است. اکرام امامزادگان نمودی از اعتقاد و عمل به آموزه‌های اسلامی، تأیید روش زندگی امامزادگان و نشانه پاسداشت جامعه از تلاش آنان در نشر معارف اهل بیت علیهم‌السلام، دفاع از اسلام، مقابله با

ظلم و فساد و رسیدگی به حال مردم است. این مهم سبب گردیده است تا امامزادگان نقش کانون معنوی اسلام و تشیع را ایفا کرده، بخشی مهم از دستاوردهای فرهنگی و تمدنی شیعیان را در تاریخ تمدن اسلامی به خود اختصاص دهند. نویسنده در این تحقیق بر آن است تا این مسأله را بررسی کند که «علت محبوبیت و افزایش جایگاه و حرمت امامزادگان چیست و منزلت اجتماعی امامزادگان چه دستاوردهای فرهنگی و تمدنی داشته است؟»

۱۴. فلسفه زیارت امامزادگان علیه السلام و نقد و بررسی برخی دیدگاه‌های وهابیان

نویسندگان: احمد رضا شرفی ۲۲ و
سید هادی میرمحمودی ۲۳

وجود مزارات متبرک امامزادگان که در سرتاسر ایران پراکنده است، به وقایع تاریخ صدر اسلام و حداکثر به قرن سوم هجری برمی‌گردد. مهاجرت سادات حسنی و حسینی به نقاط گوناگون سرزمین‌های شرقی اسلامی

از همان صدر اسلام و در حکومت جابرانه امویان، خاصه در عهد حجاج بن یوسف خونخوار و زمان تسلط او بر عراقین از سوی امویان (۷۵-۹۵ ه.ق)، با همه بیدادگری‌ها و سفاکی‌هایش نسبت به فرزندان علی علیه السلام، آغاز شده بود.

امامزادگان در ایران اسلامی به منزله ستارگان درخشان آسمان امامت و ولایتند؛ آنان در هر نقطه‌ای که قرار گرفتند آن را نورانی کردند و با حضور خود سبب ترویج مکتب اهل بیت علیهم السلام شدند. یکی از دلایل این که ایران اسلامی مکتب اهل بیت علیهم السلام را پذیرفت و تا کنون بر آن پایدار مانده است، وجود این امامزادگان عظیم‌الشان است. برای امروزه جامعه، زیارت قبور این بزرگان آثار و برکاتی دارد که می‌تواند ملاک حسن و رجحان این زیارات باشد اما گروهی از منحرفان از جمله وهابیان به مخالفت با این مسأله پرداخته‌اند. نویسندگان در این نوشتار، با ارائه ادله‌ای از قرآن و احادیث شیعه و اهل سنت به نقد و بررسی این آرای

مخالف پرداخته‌اند.

۱۵. تأثیر امامزادگان در آداب و رسوم مردم (مطالعه موردی: امامزاده ابوالعباس محمد خوراسگان)

نویسندگان: مرضیه شریفی^{۲۴} و

حسین شیرمحمدی^{۲۵}

ائمه اطهار علیهم‌السلام در روایات مختلفی مردم را سفارش فرموده‌اند که به زیارت قبور بزرگان مشرف شوند و با ارتباط و استمداد از ارواح مقدس آنان، زمینه رشد روحی خود را فراهم کرده و به حوائج دنیوی و اخروی خود نیز نائل شوند. مقابر ائمه اطهار علیهم‌السلام، همواره برای مردم ایران از نظر معنوی اهمیت داشته به صورتی که در طول تاریخ، پشت و پناه مردم و محل توسل صاحبان حاجت قرار می‌گرفته است. علاوه بر توسل مردم به این قبور متبرک که از نظر روحی تأثیرات فراوانی برای آن‌ها داشته، اکثر مراسم مذهبی و باورهای مردم هر منطقه نیز تحت تأثیر این قبور قرار گرفته و فرهنگ

خاصی را برای مردم آن ایجاد کرده است. این فرهنگ و باورهای مذهبی مردم، در زمان‌های مختلف به ویژه در ایام عزاداری اهل بیت علیهم‌السلام خود را به شکل‌های مختلف نشان می‌داده است؛ همچنین ارزش و اهمیت معنوی این امامزادگان به حدی بوده که مردم به ویژه علمای هر منطقه، محل دفن خود را یکی از امامزادگان منطقه خود انتخاب می‌کردند. یکی از این امامزادگان، امامزاده ابوالعباس محمد علیهم‌السلام از نوادگان حضرت عباس علیهم‌السلام در منطقه خوراسگان اصفهان است.

این مقاله بر آن است با روش توصیفی - تحلیلی و بر پایه تحقیق میدانی به بررسی جایگاه این امامزاده در باورها و اعتقادات مردم این منطقه پردازد.

۱۶. نقش باورها و اعتقادات مردم رفسنجان در فرهنگ زیارت امامزادگان علیهم‌السلام

نویسنده: حسین شعبانی^{۲۶}

بخشی از فرهنگ هر جامعه را

عقاید و باورهای آن جامعه شکل می‌دهد. مانند عقاید و باورهای مذهبی که برگرفته از اصول و معنویات هر دین و مذهب است. مثلاً در دین اسلام نماز، خمس، زکات و... از واجبات دین و نذر و زیارت از مستحبات دین هستند. مسلمانان انجام این تکالیف را در مکان‌های مقدس مانند اماکن زیارتی به ویژه امامزادگان شایسته‌تر و مقبول‌تر می‌دانند. امامزادگان در بین مسلمانان جایگاه ویژه‌ای دارند و ملجاء و ماوای پیروان دل سوخته و عاشق اهل بیت علیهم‌السلام هستند.

در این پژوهش سعی بر آن است که فرهنگ زیارت و باورها و اعتقادات و علت رفتن مردم به اماکن مقدس (امامزادگان) رفسنجان، مورد بررسی قرار گیرد و نقش و تأثیر این اماکن بر وضعیت مذهبی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و آرامش روحی و معنوی مردم تحلیل شود. به همین منظور، از نظریات مردم‌شناختی اشاعه‌گرایی و کارکردگرایی استفاده

گردیده و آسیب‌های زیارت، فواید و کارکردهای زیارت و راه‌های تقویت و توسعه امر زیارت بررسی شده است.

۱۷. امامزاده صالح علیه‌السلام و نقش آن در حیات فرهنگی و مذهبی مردم اردبیل

نویسنده: مقصود شهبازی^{۲۷}

امروزه مقبره دو امامزاده در داخل شهر اردبیل قرار دارد که اهالی، یکی از آن‌ها را «اوغلان امامزاده سی» به معنی «امامزاده پسر» و دیگری را «قنز امامزاده سی» به معنی «امامزاده دختر» می‌خوانند. و معروف است که این مقبره‌ها به فرزندان و یا نوادگان امام موسی کاظم علیه‌السلام تعلق دارد. هدف نویسنده از نگارش این مقاله، معرفی یکی از این امامزاده‌ها به نام «اوغلان امامزاده سی» می‌باشد که به «امامزاده صالح» معروف است. سپس نقش آن امامزاده در حیات فرهنگی و مذهبی مردم اردبیل بررسی می‌شود.

۱۸. نقش امامزاده «بی بی هیبت» باکو در حفظ و تداوم اعتقادات اسلامی مردم جمهوری آذربایجان در دوره شوروی (سابق)

نویسنده: غفار عبداللهی متق^{۲۸}

در دوره حکومت کمونیست‌ها، مسلمانان شوروی در به‌جای آوردن شعائر دینی خود با محدودیت‌ها و سختی‌های زیادی روبرو بودند. در این میان، مراکز زیارتی همچون مزار پیرها و بارگاه مقدس امامزادگان نقش تعیین‌کننده‌ای در حفظ روحیه دینی اتباع مسلمان شوروی و مقاومت آن‌ها در برابر فرهنگ الحادی داشتند.

امامزاده «بی بی هیبت» باکو یکی از این اماکن مقدس بود که سرنوشت قابل توجه و در عین حال، غم‌انگیزی داشت. این امامزاده در سال ۱۹۳۶ میلادی به دستور استالین با دینامیت تخریب شد و برای زدودن خاطره آن از ذهن مردم، از روی آن جاده آسفالت شده نیز گذراندند. با این حال، احترام و اعتقاد مردم نسبت به آن از بین نرفت و علی‌رغم تمامی تلاش‌های مقامات

شوروی، امامزاده بی بی هیبت در قلب مردم مسلمان باکو زنده ماند تا این که بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و کسب استقلال جمهوری آذربایجان، بار دیگر بنای این امامزاده احیا گردید و رونق گذشته خود را بازیافت.

نویسنده این مقاله در نظر دارد با مراجعه به منابع موجود از آن دوره، نقش امامزاده بی بی هیبت را در حفظ و تداوم اعتقادات مذهبی مردم جمهوری آذربایجان در دوره شوروی مورد بررسی و تحقیق قرار دهد.

۱۹. نقش امامزادگان در گسترش مکتب تشیع (مطالعه موردی: امامزاده عباس بن موسی کاظم شهرستان بابل)

نویسندگان: دکتر عبدالرفیع رفیعی^{۲۹}

و علی غلامی فیروزجانی^{۳۰}

دین اسلام تا پایان قرن اول هجری در بیشتر مناطق ایران گسترش یافت؛ اما بخش‌های شمالی آن زیر نفوذ حاکمان محلی (آل قارن و پادوسبنان) قرار داشت و از آنجا که این مناطق

دارای کوه‌های بلند، جنگل‌های انبوه، رودهای خروشان و راه‌هایی نفوذ ناپذیر بود، مردم آن دیار تا مدت‌ها در مقابل مسلمانان مقاومت کردند اما سرانجام اسلام به دست داعیان شیعی، در آن سامان نفوذ یافت. به دنبال شکست‌های قیام‌های علوی و شیعی در زمان اموی-عباسی، آنان به دژهای طبیعی و استوار طبرستان پناه آوردند تا از تعقیب و آزار دشمنان خود در امان مانند. از جمله مهاجرت‌ها به طبرستان، حرکت حضرت عباس بن موسی کاظم علیه السلام بود که در جنگ و گریز توانست خود را به مازندران برساند؛ هرچند به دست دشمنان به شهادت رسید. ایشان در روستای امامزاده عباس بندپی شرقی شهرستان بابل از استان مازندران مدفون است که مردم روستاها و شهرهای اطراف به این شجره طیبه متوسل می‌شوند. وجود این امامزاده موجب اتحاد و همبستگی مردمان منطقه شده و زائران، شیعیان و گردشگران بسیاری جهت انجام مراسم مختلف چون اعیاد، عزاداری،

سوگواری ماه محرم (تاسوعا و عاشورا)، ماه مبارک رمضان و همچنین گردش و گردشگری به این مکان متبرکه رجوع می‌نمایند. در این مقاله سعی شده است با مراجعه به منابع دسته اول و همچنین روش میدانی و تحلیلی-توصیفی به اهمیت نقش این امامزاده در گسترش تشیع پرداخته شود.

۲۰. زیارت قبور اولیای الهی از منظر عقل و نقل

نویسنده: عارفه فقیهی^{۳۱}

نه تنها خداوند انسان را از ایستادن، دعا و نماز خواندن بر مزار مؤمنین منع نفرموده است بلکه تعالیم اسلامی مسلمانان را به زیارت قبور اهل ایمان به ویژه آن‌ها که در نزد خداوند متعال صاحب قرب و منزلت هستند، ترغیب می‌نماید. در همین راستا ارادت مردم موجب ساخت بناهایی بر فراز مزار برخی از مؤمنین گشته است که ادله معتبر، جایگاه بالای آن‌ها را به اثبات می‌رساند. سنت رسول خدا صلی الله علیه و آله، روایات زیارتنامه اولیای الهی یا شرح ثواب

برخی زیارات، احادیث معرفی جایگاه اهل ایمان در حیات، ممات، کرامات و معجزات وارده از ناحیه ایشان، از جمله مهم ترین دلایل مؤید استحباب زیارت مقبره‌های آن بزرگواران است. نویسنده در این پژوهش پس از معرفی اجمالی اولیای الهی و امامزادگان، به نقل مهم ترین ادله نقلی و عقلی در تأیید زیارت آنان پرداخته است.

۲۱. بررسی آرا و افکار ابن تیمیه درباره زیارت قبور

نویسندگان: زینب کریمی^{۳۲} و دکتر اصغر منتظرالقائم^{۳۳}

زیارت در فرهنگ اسلامی به معنای نوعی دیدار خاص همراه با اکرام و احترام از قبور بزرگان و بزرگ‌زادگان دینی است. در اسلام زیارت امری شایسته و مورد سفارش است که پیروان همه فرق و مذاهب اسلامی آن را قبول دارند. در این میان وهابیت زیارت را امری حرام می‌داند که در حقیقت این امر نشأت گرفته از افکار و آرای ابن تیمیه است. ابن

تیمیه زیارت قبور پیشوایان را عملی شرک‌آمیز و روی آوردن به غیر خدا می‌داند بدین خاطر منع زیارت آرامگاه اولیای الهی، عدم جواز ساختن گنبد و بارگاه بر آنان، لزوم ویران کردن آن‌ها و منع توسل به پیامبر و دیگر پیشوایان از آرا و نظرات او است. او کارهایی از قبیل: دست گذاشتن بر قبر و حاجت خواستن را بدعت دانسته، بر لزوم مبارزه با بدعت‌ها تأکید کرده است. بدین ترتیب افکار و آرای ابن تیمیه در قرن ۱۸ میلادی منشأ فکری جنبش وهابیت قرار گرفت. لذا در این پژوهش سعی نویسندگان بر این بوده است که به روش توصیفی - تحلیلی و با اتکا بر منابع مکتوب به بررسی آرا و افکار ابن تیمیه، علل به وجود آمدن چنین دیدگاهی، بررسی دیدگاه ابن تیمیه درباره زیارت بقاع متبرکه، نقد و بررسی آرا و نظرات او درباره اعمالی که در حین زیارت انجام می‌شود، پرداخته شود.

۲۲. نقش سادات کیایی در گسترش فرهنگی مذهب تشیع در قرون هشتم تا دهم هجری

نویسنده: دکتر قربانعلی کناررودی^{۳۴}
و سهیلا نعیمی^{۳۵}

حاکمان کیایی جملگی از سادات بودند و نسب آنان به امام سجاد علیه السلام می‌رسید. حکومتی که آنان در فاصله قرن‌های هشتم تا دهم ه.ق در بخشی از گیلان ایجاد کردند حکومتی شیعی بود. ساختار حکومتی آنان متکی بر مذهب شیعه و امور نظامی بود و حاکمان آن به عنوان بالاترین مقام سیاسی و مذهبی در رأس امور قرار داشتند. آنان توانستند با کنار زدن رقبای سیاسی و مذهبی خود، قدرت را در دست گیرند و مدت دو قرن حکومت کنند. در دوران حکومت آنان، با ادیان و مذاهب غیر شیعی موجود در منطقه برخورد و در جذب آنان به تشیع تلاش بسیاری شد. نو مسلمانان و پیروان جدید آیین خود را مورد حمایت معنوی و مادی قرار دادند و به دنبال آن با جذب عالمان شیعی و هنرمندان و

صنعتگران به ساخت مدارس، مساجد و خانقاه و در آن‌ها به گسترش فرهنگ شیعی پرداختند. این نوشتار به بررسی نقش مذهبی و فرهنگی این حکومت در گسترش تشیع می‌پردازد.

۲۳. نقش امامزادگان علیهم السلام در گسترش مذهب شیعه در ایران

نویسندگان: دکتر صمد مومن بالله^{۳۶}
و داوود احمدزاده^{۳۷}

از زمان خلافت امیر مومنان علی علیه السلام که ایران پایگاه تشیع شده بود شیعیان، این دیار را مأمنی برای قیام علیه حاکمان غاصب یافتند و شهرهایی نظیر قم، کاشان، خراسان، شیراز و مازندران به صورت کانونی برای فراگیری و نشر آموزه‌های فقه شیعی تبدیل شد. در واقع فرزندان و نوادگان خاندان پاک و نورانی ائمه معصومین علیهم السلام، وجود پربرکت خود را فدای تحقق ارزش‌های الهی و بشری کردند و در این مسیر بیشترین مشقت‌ها و محدودیت‌ها را از ناحیه دشمنان اسلام (امویان و عباسیان) تحمل کرده، نهایتاً در دفاع از

اسلام شهادت را به عنوان پیام حقیقت و نور هدایت بشریت برگزیدند.

بی تردید مطالعه دلایل خروج امامزادگان از موطن اصلی و هجرت به مناطق مختلف ایران از یک سو به باز شدن حقایق و ناگفته‌های تاریخ سستی مسلمانان به ویژه شیعیان می‌انجامد. از دیگر سو، نقش امامزادگان در کنار رسالت تاریخی و دینی ائمه معصوم علیهم‌السلام در گسترش مذهب شیعه در ایران زمین بی‌بدیل بوده است.

این مقاله، با توجه به برخی مولفه‌ها و عوامل اثرگذار بر تاریخ اجتماعی ایران به بررسی قیام امامزادگان بر علیه حکومت‌های جور و ستم زمانه خود می‌پردازد و با ذکر شواهدی به رسالت تاریخی سادات در حفظ و گسترش فرایند فکری مذهب شیعه اشاره دارد.

۲۴. امامزادگان علوی و نقش آنان در گسترش علوم و ادبیات شیعی در طبرستان

نویسندگان: غفار محمدی^{۳۸} و رشید

محمدی لیتکوهی^{۳۹}

امامزادگان علوی در طول یکصد و هفتاد سال حکومت خود در تاریخ علوم و ادبیات طبرستان موثر واقع شدند. هر چند با گذشت زمان جانشینان آنان به تدریج از داعیه‌های نخستین دور شده، تنها ظاهر و شکل شعارگونه‌ای از آرمان‌های اولیه را نگه داشتند، اما دامنه نفوذ نهضت علمی و ادبی آنان به تدریج از مرزهای طبرستان، گیلان و دیلم پا بیرون نهاد و مردمان سایر بلاد نیز آیین علویان را پذیرا شدند.

این نهضت علمی و ادبی علویان در سایه سار اقدامات آنان بوده است که از مهم‌ترین آن می‌توان به این موارد اشاره کرد: توجه به اصحاب علوم و ادبیات و تشویق و حمایت مادی و معنوی از آنان، تأسیس مساجد، مدارس علمیه و کتابخانه‌ها، توجه به شعر و ادبیات به عنوان اهرمی در جهت نشر و گسترش عقاید سیاسی و مذهبی شیعه.

این مقاله در صدد است تا ضمن بررسی جایگاه علوم و ادبیات در گستره حکومت علویان طبرستان، دلایل توفیق آنان را در این زمینه باز شناسد و به

تحلیل و ارزیابی آن بپردازد.

۲۵. آثار زیارت و آسیب شناسی آن

نویسندگان: سید محسن مرتضوی^{۴۰}

و بابک شمشیری^{۴۱}

در عرف تشیع، مدفن و مزار فرزندان یا فرزندزادگان ائمه اطهار علیهم السلام را امامزاده نامیده‌اند و البته بنا به ویژگی خاص ایران، این امامزادگان در سراسر شهرها و روستاهای آن پراکنده‌اند. بارزترین اثر آن زنده نگه‌داشتن باورهای عامه مردم است. به تبع این موضوع برای بقعه، علاوه بر ارزش مذهبی، باید ارزش فرهنگی نیز قائل شد. مقام معظم رهبری بقاع متبرکه را معادل و هم‌ارز قطب فرهنگی آورده و خواستار تبدیل آن‌ها به این امر شده‌اند. به عبارتی ارج و ارزش این مکان‌ها امری است که با فرهنگ و اعتقادات دینی عجین گشته است.

از نظر اسلام و فرهنگ پویای تشیع، امامان معصوم علیهم السلام و برخی از امامزاده‌ها به دلیل قرب الهی و اطاعت

محض از پروردگار متعال، جایگاه ویژه‌ای نزد خداوند دارند و می‌توانند واسطه فیض الهی باشند و انسان‌هایی که در مرحله پایین تر قرار دارند، آن بزرگواران را برای خواستن حاجات خود نزد خداوند وسیله قرار می‌دهند.

علاوه بر مومنین و شیعیان، چه بسا پیروان ادیان و مذاهب دیگر که رنج و هزینه سفر متحمل می‌شوند تا از مزایای مادی و معنوی زیارت برخوردار شوند. همین امر و عواملی دیگر که در این مقاله به آن اشاره شده، موجب سوءاستفاده افرادی از اظهار ارادت و اعتقاد مردم به امامزادگان گردید و حتی به نصب بقعه و بارگاه جعلی منجر شد. اکنون با افزایش تعداد زیارتگاه‌ها و احتمال ایجاد زیارتگاه‌های ساختگی، آیا این موضوع، تهدید یا فرصتی برای مومنین و معتقدین به دین مبین اسلام ارزیابی می‌گردد؟

این نوشتار، پژوهشی توصیفی - تحلیلی است و جزو پژوهش‌های کیفی به شمار می‌آید. روش جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق روش مطالعه

کتابخانه‌ای است و به بحث درباره تأثیر امامزادگان مجعول در بین مردم مؤمن و معتقد به آنان می‌پردازد.

۲۶. جایگاه امامزادگان علیهم‌السلام در نظام‌سازی فرهنگی تمدن نوین اسلامی

نویسنده: دکتر اصغر منتظرالقائم ۴۲
بقاع امامزادگان نماد میراث فرهنگی و هویتی جوامع اسلامی و شیعی هستند. لذا حفظ و حراست و بزرگداشت آنان موجب تقویت بنیه فرهنگی و اعتقادی می‌گردد و تاریخ فرهنگ و تمدن و هویت هر منطقه را تحکیم می‌بخشد. زنده نگاه داشتن یاد و اندیشه این بزرگان فرهنگ‌ساز و اولیای الهی، موجب الگوگیری شیعیان از اندیشه، رفتار و اخلاق ایشان می‌شود.

امامزادگان نقش مهمی در نظام‌سازی فرهنگی تمدن‌سازی جدید اسلامی دارند که با استفاده از این پشتوانه عظیم اعتقادی و فطری و همچنین علاقه و عشق مسلمانان و شیعیان، به‌ویژه ایرانیان به فرهنگ زیارت، می‌توان

به تقویت ظرفیت بقاع امامزادگان پرداخت و نقش آنان را تا جایگاه یک قطب فرهنگی ارتقا داد.

نویسنده برای تقویت جایگاه امامزادگان در مهندسی فرهنگی جامعه اسلامی و ارتقای آنان به قطبی فرهنگی، به‌ویژه در عصر شبیخون و تهاجم گسترده فرهنگی دشمنان انقلاب اسلامی، این پیشنهادها را ارائه نموده است:

۱. ایجاد کتابخانه و بانک جامعه اطلاعات امامزادگان در ابعاد علمی، فرهنگی، تاریخی، جغرافیایی و حتی معماری؛
۲. بنیان حوزه علمیه‌ای که جزو نهادهای فرهنگی وابسته به امامزادگان باشد؛
۳. برپایی نماز جماعت در امامزادگان به صورت مستمر؛
۴. ایجاد موزه آثار میراث فرهنگی و تاریخی در این اماکن مقدس؛
۵. ظرفیت‌سازی هنری و معماری این امامزادگان عظیم‌الشأن؛
۶. ایجاد کلاس‌های عقیدتی و معارف

اسلامی و تفسیر و قرائت قرآن، محافل قرآنی، مسابقات فرهنگی و عقیدتی، کتاب خوانی، جشنواره و شب شعر؛

۷. ایجاد مراکز تربیتی و مشاوره؛

۸. بدیهی است ظرفیت‌سازی‌های فرهنگی مذکور باید با اعتمادسازی و ظرفیت‌سازی‌های اجتماعی همچون ایجاد دارالشفاء، قرض الحسنه، بازارچه فرهنگی و اصناف گوناگون، ایجاد فضای سبز مناسب با طرح باغ بهشتی و الگوی چهار باغ سوره الرحمن و سوره واقعه و باغ ایرانی و مجموعه تفریحی- ورزشی همراه باشد تا به جذب زائر بیشتر و تقویت موقعیت اجتماعی- فرهنگی مستقل امامزادگان کمک کند.

به اعتقاد نویسنده، امکانات اقتصادی این طرح را می‌توان با پشتوانه عظیم اعتقادی جامعه اسلامی درباره فرهنگ وقف و با تقویت روح اعتمادسازی در سطح جامعه فراهم ساخت و جایگاه و منزلت امامزادگان را به صورت یک قطب فرهنگی تقویت بخشید.

۲۷. بررسی جایگاه زیارت امامزادگان علیهم‌السلام در مهندسی فرهنگی

نویسندگان: ستاره موسوی^{۴۳} و

نرجس امینی^{۴۴}

با نمایان شدن تأثیر شگرف زیارت در بهبود وضعیت‌های روحی و روانی و مناسبت‌های اجتماعی افراد جامعه، لزوم رویکرد جدی به زیارت به عنوان یکی از مهم‌ترین عناصر فرهنگ‌ساز، بر کسی پوشیده نیست. هدف نویسنده از ارائه این بحث، نمایان کردن ارزش ذاتی و تأثیر عملی و فراگیر زیارت در ساختن جامعه متعالی و نیروی انسانی آگاه، مسئول، خلاق، قانون‌مدار و ارزش‌محور است که این امر با شناخت ویژگی‌های انسان در دنیا و نقش زیارت در هدایت و راه‌یابی انسان به اهداف الهی حاصل می‌شود. زیارت هر یک از حضرات معصومین علیهم‌السلام، آنچنان آثار و برکاتی دارد که آگاهی از آن، هر دلی را مشتاق زیارت آنان می‌کند. فواید

زیارت معصومین علیهم السلام بر کسی پوشیده نیست، تا آنجا که تاریخ نیز گواه آن است و داستان‌های شگفت آن، نشانه‌هایی از آثار و برکات زیارت معصومین علیهم السلام به شمار می‌رود. زیارت موجب تقرب روحی زائر با زیارت شونده می‌شود، و از این رهگذر، زائر شخصیت الهی خویش را باز می‌یابد.

۲۸. فلسفه زیارت امامزادگان علیهم السلام و نقش آن در جامعه دینی

نویسنده: منیره ناصح ستوده^{۴۵}

این پژوهش، با هدف ایجاد بستر ذهنی مناسب نسبت به جایگاه ولایت و هرگونه پیوند و ارتباط با اهل بیت علیهم السلام در سطح کلان جامعه و اعطای دید روشنی نسبت به فلسفه زیارت امامزادگان علیهم السلام و تأثیرات سازنده آن، به آحاد جامعه، درصدد پاسخگویی به این پرسش اساسی برآمده است که «فلسفه زیارت امامزادگان چیست و چه نقشی در جامعه دینی خواهد داشت؟»

محقق با مفروض گرفتن جایگاه والای زیارت امامزادگان در نگاه قرآن، احادیث و اهل بیت علیهم السلام، تلاش نموده است تا فلسفه زیارت امامزادگان و تأثیرات سازنده آن را در دو بعد فردی و اجتماعی و نیز در عرصه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مورد بررسی قرار دهد.

۲۹. نقش امامزادگان علیهم السلام در سیر و سلوک معنوی

نویسندگان: مصطفی نجاران^{۴۶} و رضا

خلیلی^{۴۷}

در مزارات مقدس امامزادگان، بسیاری از گوهرهای تابان و ستاره‌های درخشان علم و تقوی درخاک آرمیده‌اند که ما از برکت وجود آنان در نعمت و آسایش هستیم. زیارت اهل قبور و مزارات مذهبی در انسان احساس سبکی روح و بازگشت به خود را زنده می‌کند. زائر با زیارت امامزادگان عبرت‌آموزی می‌کند. همچنین زیارت امامزادگان علاوه بر آرامش روحی فرد، در تحرک فرهنگی و اجتماعی نیز مؤثر

است، زیرا با حضور در مرقد بزرگان به تجدید عهد و تجلیل از روح بزرگ آنان و تبلیغ و توجیه کوشش‌های علمی و اجتماعی آنان پرداخته می‌شود. بدین سان زیارت امامزادگان برکاتی دارد: انسان به ناپایداری دنیا آگاه می‌شود و می‌فهمد که نباید به آن دل ببندد. زائر به یاد آخرت می‌افتد و می‌اندیشد که برای آخرت خود توشه‌ای را آماده نماید. از تماشای قبور بزرگان، انسان الهام می‌گیرد و به این ترتیب یاد و خاطره آنان موجب حرکت و نشاط روحی می‌شود. با دعای خیر به درگذشتگان، هم آنان را شاد می‌کند و هم مشمول دعای خیر آنان می‌گردد.

زیارت امامزادگان علیهم‌السلام موجب زائل شدن حس غرور گشته و افتادگی را در انسان تقویت می‌کند. علاوه بر این قبور امامزادگان تجلی‌گاه بی‌مانندی از هویت تاریخی و مذهبی این سرزمین است و مجموعه‌ای نفیس از هنرهای اسلامی همچون خطاطی، حجاری و معماری اسلامی و ایرانی را در خود

جای داده است که هر امامزاده‌ای مأخذی گران‌قدر برای تاریخ و فرهنگ این مرزوبوم است و فضای معنوی برای سیر و سلوک زائرین فراهم کرده است. فرضیه نویسندگان در این پژوهش آن است که امامزادگان چه در سیره عملی و چه در سیره نظری، نقش بسیار بی‌بدیل در شکل‌گیری عرفان اسلامی داشته‌اند و تلاش بر این است که با استفاده از منابع و مأخذ و تحقیق میدانی گوشه‌هایی از تأثیرات مذهبی امامزادگان در زندگی مادی و معنوی مسلمانان به خصوص شیعیان روشن گردد.

پی‌نوشت‌ها:

۱. دکتری تاریخ ایران دوره اسلامی، مدرس دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید باهنر اصفهان.
۲. کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی نجف آباد.
۳. پژوهشگر و استادیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه قرآن.
۴. کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی، دانشگاه اصفهان.
۵. عضو هیأت علمی دانشگاه علوم جغرافیایی دانشگاه اصفهان.
۶. کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی، دانشگاه باقرالعلوم (ع) قم.
۷. کارشناس ارشد تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی دانشگاه اصفهان.
۸. کارشناس ارشد تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی دانشگاه اصفهان.
۹. استادیار گروه تاریخ دانشگاه اصفهان.
۱۰. پژوهشگر تاریخ اسلام دانشگاه خوارزمی تهران.
۱۱. کارشناس ارشد تاریخ تشیع، دانشگاه پیام نور مرکز تهران.
۱۲. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد.
۱۳. پژوهشگر علوم دینی.
۱۴. دکتری زبان و ادبیات عربی و استادیار دانشگاه آزاد اسلامی چالوس.
۱۵. پژوهشگر علوم قرآن و حدیث، مدرس حوزه و دانشگاه.
۱۶. کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی، دانشگاه اصفهان.
۱۷. دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ اسلام دانشگاه شهید بهشتی.
۱۸. دکتری مشاوره، استادیار دانشگاه شهرکرد.
۱۹. کارشناس مشاوره دانشگاه شهرکرد.
۲۰. پژوهشگر و استادیار دانشگاه کاشان.
۲۱. دکتری تاریخ اسلام، عضو هیأت علمی و استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه اصفهان.
۲۲. کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
۲۳. کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث دانشگاه قم، مدرس دانشگاه شهید مدنی آذربایجان.
۲۴. کارشناس ارشد تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی دانشگاه اصفهان.
۲۵. کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی دانشگاه اصفهان.
۲۶. کارشناس ارشد مردم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی زرنند.
۲۷. کارشناس ارشد مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز دانشگاه تهران.
۲۸. دانشجوی دکتری تاریخ ایران دوره اسلامی دانشگاه اصفهان.
۲۹. استادیار گروه تاریخ دانشگاه بین‌المللی

۳۰. امام خمینی علیه السلام قزوین. دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ اسلام دانشگاه بین المللی امام خمینی علیه السلام قزوین.
۳۱. کارشناس ارشد علوم قرآنی دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم.
۳۲. کارشناس ارشد تاریخ اسلام دانشگاه اصفهان.
۳۳. دانشیار و مدیر گروه تاریخ دانشگاه اصفهان.
۳۴. استادیار تاریخ و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن.
۳۵. دانشجوی دکتری تاریخ دانشگاه خوارزمی.
۳۶. عضو هیأت علمی دانشگاه علم و صنعت و معاون فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی.
۳۷. پژوهشگر پژوهشکده مطالعات میان فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی.
۳۸. عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور واحد آمل.
۳۹. مدیر آموزش و پرورش آمل.
۴۰. دانشجوی دکتری رشته فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شیراز.
۴۱. عضو هیأت علمی دانشگاه شیراز.
۴۲. دانشیار و مدیر گروه تاریخ دانشگاه اصفهان.
۴۳. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه اصفهان.
۴۴. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه اصفهان.
۴۵. کارشناس ارشد تاریخ اسلام، دانشگاه باقرالعلوم علیه السلام قم.
۴۶. دانشجوی دکتری تاریخ اسلام، دانشگاه پیام نور قشم.
۴۷. کارشناس ارشد مدیریت فرهنگی.